

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ВІЙСЬКОВА ПСИХОЛОГІЯ”
(для бакалаврів, спеціалістів)

МАУП

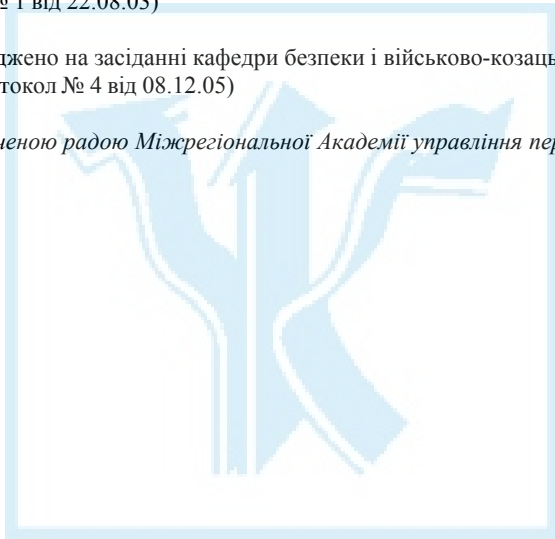
Київ 2006

Підготовлено кандидатом психологічних наук, доцентом
П. П. Криворучком

Затверджено на засіданні кафедри Військового інституту
(протокол № 1 від 22.08.03)

Перезатверджено на засіданні кафедри безпеки і військово-козацьких дисциплін (протокол № 4 від 08.12.05)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Криворучко П. П. Навчальна програма дисципліни “Військова психологія” (для бакалаврів, спеціалістів).— К.: МАУП, 2006. —16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Військова психологія”, вказівки до виконання контрольної роботи, теми контрольних робіт (рефератів), питання для самоконтролю, а також список рекомендованої літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2006

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасні соціально-політичні процеси, що відбуваються у суспільстві, значною мірою впливають на побудову та розвиток Збройних сил України, які сьогодні переживають генезу у досить складних умовах. У цьому зв'язку підвищується інтерес молоді до військових формувань не тільки як інституту, а й досить складного організму, від якого залежить незалежність України як держави.

Тому перед студентами постає важливе завдання — підготуватися як теоретично, так і практично до виконання професійних функцій, пов'язаних з виконанням обов'язків у структурах виховної роботи Збройних сил, особливості діяльності у яких дає змогу опанувати військова психологія як провідна галузь психологічної науки у військах.

Мета навчальної дисципліни “Військова психологія”:

- сформувати у студентів систему знань про теоретико-методологічні засади військової психології, її особливості, місце в системі інших психологічних і військових дисциплін;
- виробити практичні уміння та навички використання знань психології у професійній діяльності фахівців структур виховної роботи на посадах у військах;
- навчити студентів організовувати проведення у військових частинах досліджень з метою соціально-психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу.

Основні завдання навчальної дисципліни:

- дати студентам знання про предмет, методи, завдання військової психології;
- ознайомити студентів з теоретичними основами та динамікою перебігу соціально-психологічних процесів і явищ у військових колективах, сучасними методиками комплектування військових колективів за психологічною сумісністю;
- вивчити проблеми керування військовими підрозділами, особливості запобігання нестатутним відносинам, іншим негативним явищам, методики їх профілактики і корекції.

Система контролю навчального процесу передбачає використання різноманітних форм: експрес-опитування, опитування на семінарських і практичних заняттях, написання наукових доповідей, рефератів, контрольних робіт у системі поточного контролю, складання диференційованого заліку у системі підсумкового контролю.

Критерії оцінювання здобутих знань: науковий рівень знання матеріалу, аргументація, переконливість, вільність володіння матеріалом, творчість і самостійність при розгляді проблемних питань, зв'язок з іншими навчальними дисциплінами та практикою, активність на заняттях.

Програму складено на основі нових психологічних досліджень особливостей професійної діяльності військовослужбовців різних видів та родів військ, програма відповідає вимогам керівних документів Міністерства оборони України і призначена для студентів військового відділення МАУП.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення дисципліни
“ВІЙСЬКОВА ПСИХОЛОГІЯ”

№ пор.	Назва теми
1	Предмет, категорії військової психології.
2	Основні етапи її становлення та розвитку
3	Психологічні особливості професійної діяльності військовослужбовців Збройних сил України
4	Психологічна характеристика бойової готовності військової частини
5	Психологічні особливості ефективного несення бойового чергування, вартової та внутрішньої служби
6	Актуальні проблеми психологічного супроводження військової дисципліни
7	Проблема військового колективу та його структура
	Соціально-психологічні проблеми управління військовими підрозділами

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ВІЙСЬКОВА ПСИХОЛОГІЯ”

Тема 1. Предмет, категорії військової психології. Основні етапи її становлення та розвитку

Військова психологія як галузь психологічної науки. Об'єкт і предмет військової психології, її зміст. Завдання військової психології. Міжпредметні зв'язки військової психології. Використання військово-психологічних знань у навчально-бойовій та виховній роботі з військово-вослужбовцями.

Методи військової психології (спостереження, експеримент, бесіда, опитування, тестування, узагальнення належних характеристик, аналіз документів, соціометрія та ін.), їх використання фахівцем-психологом з метою підвищення ефективності виховної роботи з особовим складом Збройних сил України.

Історичні витoki військової психології як науки та практики. Основні етапи розвитку військово-психологічного знання, характерні риси його застосування у военній практиці (відсутність наукового категоріального апарату, утилітарна спрямованість, жорсткі форми застосування та ін.). Внесок у розвиток військово-психологічного знання вчених стародавнього світу та середніх віків. Визначні воєнні психологи ХХ ст. Сучасний стан військової психології в Україні.

Література [2; 5; 7, 15; 17; 22; 25; 45; 51]

Тема 2. Психологічні особливості професійної діяльності військовослужбовців Збройних сил України

Фактори впливу головних чинників бойової діяльності на особистість військовослужбовця.

Психологічний механізм формування у воїна переконань, впевненості в міцності сформованих знань, навичок та вмінь, віри в надійність зброї та бойової техніки.

Психологічні знання про особистість як науково-методологічна основа та передумова ефективної діяльності офіцерів-психологів з удосконалення системи навчально-виховної роботи з особовим складом військових частин Збройних сил України.

Класифікація психологічних станів людини. Чинники, що впливають на характер станів військовослужбовців. Негативні психічні стани, закономірності, динаміка розвитку та механізми їх виникнення у військовослужбовців в екстремальних ситуаціях (стрес, фрустрація, депресія, дезорганізованість, агресія, конфлікт, криза та ін.), основні типи переживань (гедоністичні, реалістичні) та ситуативних неврозів.

Література [2; 3; 5; 14; 18; 19; 32; 45; 46; 49; 50]

Тема 3. Психологічна характеристика бойової готовності військової частини

Основні вимоги директивних документів до рівня бойової та мобілізаційної готовності військ, їх психологічні компоненти. Ступені бойової та мобілізаційної готовності, їх психологічні особливості. Пізнавальні, емоційні та мотиваційно-вольові аспекти стану бойової та мобілізаційної готовності, психічні фактори впливу на них.

Методичні засади вивчення психологічних компонентів бойової та мобілізаційної готовності, норми та засоби психологічного впливу військового психолога на воїнів з метою підтримки постійної бойової готовності військової частини.

Література [1; 7; 9; 19; 20; 26; 30; 32; 47; 52]

Тема 4. Психологічні особливості ефективного несення бойового чергування, вартової та внутрішньої служби

Сучасні вимоги до бойового чергування, несення вартової та внутрішньої (вахтової) служби, їх загальна психологічна характеристика та відмінності. Поняття напруженості, стомленості, працездатності, їх вплив на ефективність несення служби та можливі негативні наслідки.

Роль мотиваційної сфери воїна в забезпеченні виконання завдань бойового чергування, при несенні вартової та внутрішньої служби.

Психологічні проблеми комплектування чергових змін, варт та нарядів, методика їх вивчення та врахування при доборі особового складу.

Інші психологічні умови та засоби підвищення ефективності зусиль особового складу при виконанні обов'язків з несення бойового чергування, вартової та внутрішньої служби.

Роль та місце військового психолога в ефективному психологічному забезпеченні виконання особовим складом завдань, пов'язаних з бойовим чергуванням, вартовою та внутрішньою службою.

Література [1; 3; 7; 8; 14; 16; 19; 25; 33; 39; 44; 45]

Тема 5. Актуальні проблеми психологічного супроводження військової дисципліни

Військова дисципліна як об'єкт психологічного аналізу. Поняття дисциплінованості воїна. Структура системи дисциплінування особового складу військової частини, її психологічна характеристика. Вимоги директивних документів до військової дисципліни і її психологічного супроводження.

Психологічний аналіз і оцінка впливу особливостей умов служби та побуту в різних видах ЗС України, службового становища, етнічного та регіонального походження військовиків, їх рівня освіти, релігійно-конфесійної орієнтації та строків служби на рівень їх особистої дисциплінованості і стан дисципліни у військовій частині.

Психологічні передумови порушень дисципліни. Психологічні особливості різних видів військової дисципліни (повсякденної діяльності, бойового чергування, несення вартової та внутрішньої служби та ін.).

Психологічні умови, шляхи та засоби зміцнення військової дисципліни. Розробка психологом методики вивчення стану дисципліни серед особового складу, проведення психологічних та організаційних заходів щодо її зміцнення.

Література [4; 6; 9; 11; 16; 17; 24; 34; 36; 48]

Тема 6. Проблема військового колективу та його структура

Військовий колектив, його психологічна структура та діагностика. Характеристика соціально-психологічних явищ військового колективу (колективні потреби, інтереси, цілі, думки, настрої, традиції, звичаї та ін.). Напрямки та методи психодіагностики соціально-психологічних явищ у військових колективах.

Природа та динаміка перебігу соціально-психологічних процесів у військовому колективі. Особливості внутрішньокolleктивних відносин в умовах військової діяльності. Групова єдність військового колективу як ціннісно-орієнтаційна єдність підрозділу.

Соціально-психологічний клімат військового колективу. Діагностика його станів та методи регуляції.

Оцінювання психологічного стану військового підрозділу. Особливості застосування методики оцінювання психологічного стану військового підрозділу.

Література [3; 4; 13; 18; 25; 28; 30; 37; 52]

Тема 7. Соціально-психологічні проблеми управління військовими підрозділами

Психологія військового колективу як об'єкта управління. Ознаки військового колективу як певного рівня розвитку військового підрозділу. Особливості структурно-функціонального аналізу військового колективу в сучасних умовах та його вплив на систему управлінської діяльності.

Управління процесами інтеграції, диференціації та взаємодії воїнів в умовах військової служби. Неформальна структура колективу та її вплив на соціально-психологічний клімат. Стилі управлінської діяльності офіцера.

Методи управління військовими підрозділами.

Системно-суб'єктний аналіз колективної психології, підходи до класифікації явищ і процесів у військовому підрозділі, соціально-психологічна характеристика, психологічна структура військового підрозділу.

Сутність, психологічна структура та зміст діяльності керівника військового підрозділу, характеристика його особистісних якостей. Методика визначення професійно важливих якостей, необхідних для управлінської діяльності офіцера.

Література [7; 18; 27; 35; 39; 42; 43; 52]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольну роботу студенти виконують у формі реферату. Реферат повинен містити план, текст із викладом кожного пункту плану, висновки. Список використаної літератури має бути складений за алфавітом відповідно до правил бібліографічного опису літератури.

Обсяг реферату — 8–10 машинописних сторінок.

Тему реферату студент вибирає з наведеного далі переліку тем за бажанням і погоджує з викладачем.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ (РЕФЕРАТИВ)

1. Психологічна структура особистості військовослужбовця.
2. Специфіка соціально-психологічного підходу до вивчення і розуміння особистості військовослужбовця.
3. Вплив соціально-психологічних факторів на соціалізацію особистості в умовах військової служби.
4. Соціально-психологічні особливості особистості з девіантною поведінкою.

5. Проблема соціально-психологічної адаптації військовослужбовців строкової служби у військовому підрозділі.
6. Соціально-психологічні особливості спілкування у військовому середовищі.
7. Соціально-психологічні засади професійного спілкування офіцерів.
8. Соціально-психологічний клімат військового колективу: поняття, зміст, шляхи оптимізації.
9. Соціально-психологічна характеристика військового підрозділу як первинного військового колективу.
10. Соціально-психологічні фактори згуртованості військового підрозділу.
11. Соціальна психологія організацій та великих соціальних груп.
12. Особливості психологічного характеру українського етносу.
13. Характеристика масових соціально-психологічних явищ в екстремальних умовах.
14. Соціально-психологічні особливості сучасної сім'ї військовослужбовця.
15. Вплив чинників сучасного загальновійськового бою на психіку військовослужбовців.
16. Предмет, методи та завдання військової психології як науки.
17. Основи психодіагностики психічних станів військовослужбовців.
18. Методи управління психічними станами військовослужбовців у різних видах військово-професійної діяльності.
19. Методика розв'язання конфліктних ситуацій у військовому підрозділі.
20. Особливості психологічного забезпечення внутрішньої та вартової служби.
21. Психологічні засади забезпечення військової дисципліни у військових підрозділах.
22. Психологічна структура військово-професійної діяльності та шляхи її оптимізації.
23. Методика прогнозування бойових психічних травм військовослужбовців та шляхи їх реабілітації в бойових умовах.
24. Основні види і форми психологічного впливу противника на війська та населення прифронтової смуги.
25. Шляхи і засоби ефективної протидії психологічним операціям противника.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Військова психологія як галузь психологічної науки.
2. Об'єкт і предмет військової психології.
3. Зміст військової психології.
4. Завдання військової психології.
5. Методи військової психології (спостереження, експеримент, бесіда, опитування, тестування, узагальнення належних характеристик, аналіз документів, соціометрія та ін.), їх використання фахівцем-психологом з метою підвищення ефективності виховної роботи з особовим складом Збройних сил України.
6. Історичні витоки військової психології як науки та практики.
7. Основні етапи розвитку військово-психологічного знання, характерні риси його застосування у военній практиці (відсутність наукового категоріального апарату, утилітарна спрямованість, жорсткі форми застосування та ін.).
8. Внесок у розвиток військово-психологічного знання вчених стародавнього світу та середніх віків.
9. Визначні воєнні психологи ХХ ст.
10. Сучасний стан військової психології в Україні.
11. Фактори впливу основних чинників бойової діяльності на особистість військовослужбовця.
12. Психологічний механізм формування у воїна переконань, впевненості в міцності сформованих знань, навичок та вмінь, віри в надійність зброї та бойової техніки.
13. Психологічні знання про особистість як науково-методологічна основа та передумова ефективної діяльності офіцерів-психологів з удосконалення системи навчально-виховної роботи з особовим складом військових частин Збройних сил України.
14. Класифікація психологічних станів людини.
15. Чинники, що впливають на характер станів військовослужбовців.
16. Негативні психічні стани (стрес, фрустрація, депресія, дезорганізованість, агресія, конфлікт, криза та ін.), закономірності та динаміка їх розвитку.
17. Механізми виникнення у військовослужбовців негативних психічних станів в екстремальних ситуаціях.
18. Основні типи переживань (гедоністичні, реалістичні) та ситуативних неврозів.
19. Основні вимоги директивних документів до рівня бойової та мобілізаційної готовності військ, їх психологічні компоненти.

20. Методичні засади вивчення психологічних компонентів бойової та мобілізаційної готовності.
21. Норми та засоби психологічного впливу військового психолога на воїнів з метою підтримки постійної бойової готовності військової частини.
22. Сучасні вимоги до бойового чергування, несення вартової та внутрішньої (вахтової) служби, їх загальна психологічна характеристика та відмінності.
23. Поняття напруження, стомленості, працездатності, їх вплив на ефективність несення служби та можливі негативні наслідки.
24. Роль мотиваційної сфери воїна в забезпеченні виконання завдань бойового чергування, при несенні вартової та внутрішньої служби, динаміка ефективності їх зусиль.
25. Психологічні проблеми комплектування чергових змін, варт та нарядів.
26. Методика вивчення психологічних проблем комплектування чергових змін.
27. Урахування психологічних проблем при доборі особового складу чергових змін, варт та нарядів.
28. Роль і місце військового психолога в ефективному психологічному забезпеченні виконання особовим складом завдань, пов'язаних з бойовим чергуванням, вартовою та внутрішньою службою.
29. Військова дисципліна як об'єкт психологічного аналізу.
30. Поняття дисциплінованості воїна.
31. Структура системи дисциплінування особового складу військової частини, її психологічна характеристика.
32. Вимоги директивних документів до військової дисципліни та її психологічного супроводження.
33. Психологічні передумови порушень дисципліни.
34. Психологічні особливості різних видів військової дисципліни (повсякденної діяльності, бойового чергування, несення вартової і внутрішньої служби та ін.).
35. Психологічні умови, шляхи та засоби зміцнення військової дисципліни.
36. Військовий колектив, його психологічна структура та діагностика.
37. Характеристика соціально-психологічних явищ військового колективу (колективні потреби, інтереси, цілі, думки, настрої, традиції, звичаї та ін.).

38. Напрямки та методи психодіагностики соціально-психологічних явищ у військових колективах.
39. Природа соціально-психологічних процесів у військовому колективі.
40. Динаміка перебігу соціально-психологічних процесів у військовому колективі.
41. Соціально-психологічний клімат військового колективу.
42. Діагностика станів соціально-психологічного клімату військового колективу та методи його регуляції.
43. Оцінювання психологічного стану військового підрозділу.
44. Особливості застосування методики оцінювання психологічного стану військового підрозділу.
45. Психологія військового колективу як об'єкта управління.
46. Ознаки військового колективу як певного рівня розвитку військового підрозділу.
47. Управління процесами інтеграції, диференціації та взаємодії воїнів в умовах військової служби.
48. Неформальна структура колективу та її вплив на соціально-психологічний клімат.
49. Стилi управління діяльності офіцера.
50. Методи управління військовими підрозділами.
51. Сутність, психологічна структура та зміст діяльності особистості керівника військового підрозділу.
52. Характеристика особистісних якостей військового керівника.
53. Методика визначення професійно важливих якостей, необхідних для управлінської діяльності офіцера.
54. Зв'язок військової психології з іншими галузями знання.
55. Роль військової психології у навчально-бойовій та виховній роботі з військовослужбовцями.
56. Розвиток військової психології у ХХ ст.
57. Психологічні проблеми комплектування чергових змін, варт та нарядів, методика їх вивчення та урахування при доборі особового складу.
58. Роль та місце військового психолога в ефективному психологічному забезпеченні виконання особовим складом завдань, пов'язаних з бойовим чергуванням, вартовою та внутрішньою службою.
59. Військова дисципліна як об'єкт психологічного аналізу.
60. Вимоги директивних документів до військової дисципліни та її психологічного супроводження.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Айзенк Г. Ю.* Проверьте свои способности. — М.: Педагогика, 1992.
2. *Антипина Г. С.* Теоретико-методологические проблемы исследования малых групп. — Л.: Изд-во ЛГУ, 1982.
3. *Анастаси А.* Психологическое тестирование. — М., 1982.
4. *Андреева Г. М.* Социальная психология. — М.: Изд-во МГУ, 1988.
5. *Ануфриева Н. М., Зеленская Т. Н., Зелинский Г. М.* Социальная психология. — К.: МАУП, 1988.
6. *Анцупов А. А., Малышев А. А., Пилипонский П. П.* Методы изучения социально-психологических явлений в полку (на корабле). — М.: ВПА, 1983.
7. *Барабанищikov А. В. и др.* Проблемы психологии воинского коллектива. — М., 1973.
8. *Бойко В., Ковалев А.* Социально-психологический климат коллектива и личности. — М.: Мысль, 1983.
9. *Бородхин Ф. М., Корян Н. М.* Внимание! Конфликт! — Новосибирск, 1983.
10. Введение в психологию. — М., 1995.
11. Возрастная и педагогическая психология / Под ред. А. В. Петровского. — М., 1979.
12. *Военная психология.* — М.: Воениздат, 1972.
13. *Вопросы психологического коллектива сотрудников ОВД.* — М., 1981.
14. *Военная педагогика и психология.* — М.: Воениздат, 1985.
15. *Годфруа Ж.* Что такое психология? — М.: Мир, 1992. — Т. 2.
16. *Головаха Е. И., Панина Н. В.* Психология человеческого взаимовнимания. — Харьков, 1989.
17. *Директивні документи ЗСУ щодо ППД.*
18. *Донченко Е. А., Титаренко Т. М.* Личность: конфликт, гармония. — К., 1987.
19. *Дружинин А. В., Конторов А. С., Конторов М. Д.* Введение в теорию конфликта. — М., 1989.
20. *Зимичев А. М.* Психология психологической борьбы. — СПб.: Санта, 1993.
21. *Игошев К. Е.* Опыт социально-психологического анализа личности несовершеннолетнего правонарушителя. — М., 1967.
22. *Ишмуратов М. Н.* Конфлікт і згода. — К., 1996.
23. *Карнеги Д.* Как приобретать друзей и оказывать влияние на людей. — К., 1989.

24. *Ковалевский В. М.* Военная профессиология: проблемы, теория и практика. — М., 1983.
25. *Кон И. С.* Психология юношеского возраста. — М., 1979.
26. *Корнев М. Н.* Соціальна психологія. — К., 1986.
27. *Корнев М. Н., Коваленко А. Б.* Соціальна психологія. — К., 1995.
28. *Корнелиус Х., Фэйр Ш.* Выиграть может каждый. Как разрешать конфликты. — М., 1992.
29. *Космолинская Ф. П., Дервянко В. А.* Утомление летного состава. — М., 1962.
30. *Котик М. А.* Психология и безопасность. — Таллинн: Валгус, 1981.
31. *Кричевский Р., Дубовская Е.* Психология малой группы. — М.: Изд-во МГУ, 1991.
32. *Крутецкий В. А.* Психология. — М., 1986.
33. *Леонтьев А. Н.* Деятельность. Создание. Личность. — М., 1975.
34. *Личность* воина: методика психофизиологического и психоаналитического обследования. — М.: ВПА, 1990.
35. *Немов Р. С.* Психология. — М., 1990.
36. *Немов Р. С.* Социально-психологический анализ эффективной деятельности коллектива. — М., 1984.
37. *Обозов Н. Н.* Психология межличностных отношений. — К., 1990.
38. *Общая психология.* — М., 1986.
39. *Основы военно-морской психологии.* — М., 1977.
40. *Основы социально-психологической теории.* — М., 1995.
41. *Парыгин Б. Д.* Основы социально-психологической теории. — М., 1971.
42. *Перевалов В. Ф.* Воинский коллектив, динамика отношений. — М., 1991.
43. *Подольяк Я. В.* Личность и коллектив. — М., 1989.
44. *Психология.* — М.: Физкультура и спорт, 1987.
45. *Роберт А., Тильман Ф.* Психология индивида и группы. — М., 1988.
46. *Скотт Д. Г.* Конфликты и пути их преодоления. — К., 1991.
47. *Социальная психология.* — Л.: Изд-во ЛГУ, 1979.
48. *Социальная психология* / Под ред. Е. С. Кузьмина. — Л., 1979.
49. *Социальная психология* / Под ред. А. В. Петровского. — М., 1987.
50. *Социальная психология личности.* — М., 1979.
51. *Таранов П. С.* Приемы влияния на людей. — Симферополь, 1995.
52. *Татенко В. О.* Як стати і бути лідером: поради психолога. — К., 1996.

53. *Теоретические* и методологические проблемы социальной психологии. — М., 1982.
54. *Фишер Р., Юри У.* Путь к согласию или переговоры без поражения.
55. *Фроян Э.* Анатомия человеческой деструктивности. — М., 1994.
56. *Чмут Т. К.* Культура спілкування. — Хмельницький, 1996.
57. *Шевандрин Н. И.* Социальная психология в образовании. — М., 1995.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Військова психологія”	4
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Військова психологія”	5
Вказівки до виконання контрольної роботи	8
Теми контрольних робіт (рефератів).....	8
Питання для самоконтролю	10
Список рекомендованої літератури.....	13

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп’ютерне верстання

Н. В. Медведєва
Л. М. Гримаська
Т. Г. Замура

МАУП

Зам. № ВКЦ-1518

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП